CORPUS JURIS
FOEMININI.

Das ist:

Uhraltes/
Durch die veränderliche Zeiten
verblichenes, und nun aufs neue
wieder hervor gesuchtes

Weiber-Recht/

samt beygefügter

Historischer Erzehlung

Wann dasselbe aufgekommen, was es nach
und nach vor Veränderungen erlitten, und wie es
endlich dem angefochtenen weiblichen Geschlecht zum besten
durch sonderbahre Begebenheit von seinem Untergang
gerettet worden.

Anitzo aufs neue übersehen, und mit vielen
nöthigen Anmerckungen vermehret

Von einem Diener

Etlicher ehrbaren Matronen, die an ihrem Munde
erspahret/ und vom Flöschen-Geld zusammen gehellert/
was zu dieser neuen Auflage erfordert worden.

Im ersten Jahr des wieder gefundenen
Weiber-Rechts.

ANONYMUS

CORPUS JURIS FOEMININI

STELSEL VAN VROUWENRECHT

1 7 3 0

vertaling:

Ruud Muschter

∴

Groningen

muschter@home.nl
www.archive.org

10 november 2017

INHOUDSOPGAVE

Bronvermelding 4
Omslagtekst.. 5
Inleiding van de vertaler 6
De tekst 8
Eerste deel. Ofwel omstandig bericht hoe het ontstaan is, en hoe het daarmede tot op de huidige dag gegaan is.. 8
Het tweede deel. Over de samenstelling van de vrouwenregering..... 14
Het derde deel. Over het eerste grondbeginsel van deze nieuwe vrouwenregering. 19
Het vierde deel. Over allerhande in Rome voorgevallen acties van de vrouwen 31
Het vijfde deel. Over het verval van de vrouwenregering en hoe die wederom op te richten... 52

BRONVERMELDING

http://www.zvdd.de/dms/load/met/?PPN=urn%3Anbn%3Ade%3Agbv%3A3%3A1-340620

http://digitale.bibliothek.uni-halle.de/urn/urn:nbn:de:gbv:3:1-340620

1730

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt

OMSLAGTEKST

Corpus Juris
Foeminini.
Dat wil zeggen:
Oeroud,
door de veranderlijke tijden
verbleekt, en thans opnieuw
wederom opgezocht
vrouwenrecht,
met bijgevoegde
historische vertelling
wanneer dat is opgekomen, wat het
gaandeweg aan veranderingen onderging, en hoe het
tenslotte voor het aangevochten vrouwelijke geslacht ten beste
door wonderlijk beschik van zijn ondergang
gered is geworden.

Thans opnieuw herzien, en met vele
noodzakelijke kanttekeningen vermeerderd
door een dienaar
van diverse eerbare matrones, die uit hun mond
zijn ervaren, en met flessengeld[1] ingezameld,
wat voor deze nieuwe editie nodig is geworden.

In het eerste jaar van het teruggevonden
vrouwenrecht.

[1] "Flaschen Geld". Kon ook slaan op smeergeld.

INLEIDING VAN DE VERTALER

Dit is zonder meer een merkwaardig boekwerk, dat mogelijk een mix is van een utopie en geschiedkundige feiten die zich bij de Romeinen en Grieken hebben afgespeeld. Het beschrijft hoe Samis (feitelijk Julia Soaemias), de moeder van keizer Heliogabalus (heersend van 218-222 n. Chr.), van hem de vrije hand kreeg om vrouwelijke aangelegenheden te bestieren. Hierdoor hoopte hij rust aan zijn hoofd te krijgen. Volgens de anonieme auteur poogde Samis daarna met een aantal vrouwen een vrouwenregering te vormen. Na een aanvankelijk succes, nam met de heerschappij van het Romeinse rijk ook hun invloed af, zo stelt de auteur.

Aangezien het werk van anonieme hand is; de antieke bron van zijn schets niet bekend is; en bovendien de officiële geschied-schrijving betreffende Heliogabalus verre van eenduidig of betrouwbaar is, blijft in het midden hangen welke van de situaties die hier geschetst worden, een getrouwe weergave van de werkelijkheid zijn. Wel is het zo, dat Samis een sterke rol aan het hof heeft gespeeld, zodat hetgeen hier over haar verteld wordt, op zich kan aansluiten op de dingen die bekend zijn. Zo werd Samis op een gegeven moment in de Romeinse Senaat opgenomen en beschikte zij dus over enige invloed.

Met een aantal passages, bijvoorbeeld die waarin verhaald wordt dat Heliogabalus via zijn huwelijk met een Vestaalse maagd godgelijkende kinderen ter wereld dacht te brengen, lijkt de officiële geschiedenis in te stemmen. Maar mogelijk zijn de uitgebreide andere passages meer een kapstok om er een soort novelle omtrent een vrouwenregering aan op te hangen.

Fraai is de geschiedenis die ik ook elders heb aangetroffen (zie mijn voetnoot ter plekke) van een verzonnen wet die in de Romeinse senaat behandeld zou worden.

De uitgebreide beschrijving van een bepaalde stoet waarin de raadsvrouwen zich voortbewogen, begeleid door Moorse dienaren, deed mij sterk denken aan een beschrijving van de vooraanstaande personen op het utopische eiland in Francis Bacons 'Nova Atlantis' (Het Nieuwe Atlantis)[2].

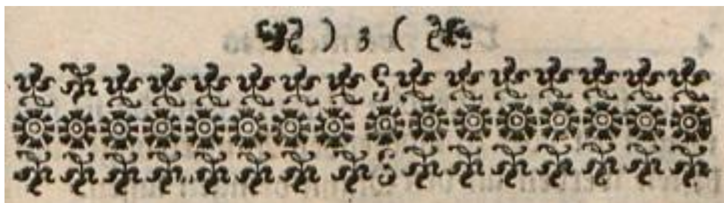
Het werk gebruikt de term 'Regiment'. Men kan dit lezen als 'bestuur' of 'regime', maar aangezien sprake is van door de vrouwen ingestelde wetten, lijkt 'regering' hier passender.

De tekst bevat geen aanhalingstekens bij uitspraken van de hoofdpersonen, en deze citaten zijn inhoudelijk ook niet goed gemarkeerd. In de vertaling heb ik daarom afgezien van het plaatsen van aanhalingstekens.

Ruud Muschter

[2] Zie mijn vertaling op www.archive.org.

DE TEKST

HET OPNIEUW UITGEBREIDE
VROUWENRECHT.
Eerste deel.
Ofwel
Omstandig bericht
hoe het ontstaan is, en
hoe het daarmede tot op de huidige
dag gegaan is.

I.

Onder alle volkeren die zich in de oude tijden van andere geslachten door een hoffelijke en zedelijke levenswijze afzonderden - en derhalve die, welke een ruw en wild leven gewend waren, met de naam van barbaren vereerden -, waren wel de Romeinen, die in het bijzonder aan het vrouwelijke geslacht wegens zijn tederheid en het aangename gezelschap allerhande erediensten bewezen, en hen liefkoosden, waardoor het vele en grote voordelen in handen kreeg. De voorbeelden daarvan spaar ik op tot het nog volgende derde deel, aangezien ze zich wegens de aldaar te maken opmerkingen het beste aan de man laten brengen.

II. Nu is het zeker niet uitgesloten, dat door een inval van enkele vreemde volkeren in het in aanzien staande Rome de bevoorrechten en hoogheden van dit geslacht hevige klappen hebben gekregen. Doch zoals de manhaftige Romeinen er altijd weer bovenop kwamen en hun wezen weer op de oude voet

voortzetten, zo hebben ook de vrouwen het niet aan hun eerzucht laten ontbreken om hun aanzien en waardigheid wederom in de eerste bloei te verheffen, tot op de gelukkige tijden van de Romeinse keizer Heliogabalus, waar zij toen hun voorrechten en heerlijkheden tot de grootste volmaaktheid hebben gebracht.

III. Deze keizer namelijk, die heel goed zag dat hij zijn macht, rijkdom en landen niet met recht tot zijn eigen vergoddelijking zou kunnen gebruiken wanneer zijn gedachten door innerlijke en uiterlijke rijkszorgen verontrust werden, liet om te beginnen de Perzen een vrede, wat hen van het wijdlopige rijk heeft afgezwakt, opdat hij van het overige in rust kon genieten; en deed aan zijn moeder Samis alle aangelegenheden die de vrouwen aangingen over om ze te beheren. Want aangezien de innerlijke verbetenheden merendeels van de schort stammen, geloofde hij, hiermede van alle zorgen verlost te zijn. Voor dat doel gaf hij hen volledige macht om over kwesties die het vrouwelijke geslacht aangaan, te gebieden, en alles wat hiertoe benodigd was, zelf naar eigen goeddunken te verordineren.

IV. Hierdoor verkregen de vrouwen op slag een patrones, die hun rechten en aanspraken die zij ooit gehad hadden, in passende ordening had gebracht en een welingerichte vrouwenpolitiek had ingevoerd. De inrichting daarvan, evenals de gegeven wetten van deze vrouwenregering, zullen hierna verteld worden. Thans blijven wij bij de geschiedenis en merken op, dat de vrouwen indertijd hun gouden tijd hadden, die ook een behoorlijke poos duurde, tot uiteindelijk met de Romeinse opperheerschappij ook de hoogheid van de vrouwen begon af te nemen.

V. Zoals nu in Rome alles dusdanig floreerde, wilde onze opperste wetgeefster ook haar rechten in andere provincies van het rijk uitgebreid weten, opdat haar ganse geslacht deze gelukzaligheid deelachtig werd. Daarom verordineerde zij haar stadhouderessen op alle locaties, en beval hun het in acht nemen

van de wetten ten ijverigste aan. Daardoor is het geschied dat deze algemeen werden en algemeen gebleven zouden zijn, wanneer niet de uit de ruwe landen aangekomen volkeren alles wederom hadden omgekeerd, of, wanneer ik de waarheid moet vertellen, wanneer niet de vrouwen zelf door hun onachtzaamheid zich de pas lieten afsnijden. Het land Gallië was het laatste waarin de Romeinen nog een weinig konden standhouden. Het geschiedde echter rond het jaar 1414, dat een Romeinse stadhouder te Trier, genoemd de heer Lotz, met een burgemeestersvrouw naar de komedie was gegaan. En aangezien zij meer dan een uur buiten was gebleven, werd zij door haar man met minachting aangezien[3]. Zij beriep zich op haar recht, doch hij verstond er onrecht onder, en omdat hij gehoord had dat er over de Rijn bij de Franken een ander recht was, dat de vrouwen geen regering veroorloofde, geloofde hij, dat het beter zou zijn wanneer dit ook in Gallië ingevoerd zou worden. Dus gaf hij de Franken allerhande aanslagen[4] en verlokte hen om naar dit land te komen, hetgeen ook spoedig geschiedde. Bovenvermelde Franken gingen met felle groepen de Rijn over, veroverden het land en legden de basis voor het Franse koninkrijk.

VI. Nu bevielen hun weliswaar de levendige en aardige gezichten en de omgang der vrouwen - die aan de Romeinse zeden gewend waren - zeer goed, maar wilden zij dezen op geen enkel punt enige heerschappij toestaan, aangezien zij allang onder elkander een algemene en eeuwige wet koesterden en ingesteld hadden, krachtens dewelke onder hen een vrouwspersoon nimmer de regering mocht voeren. Dit noopte de vrouwen om hun Corpus Juris aan de kant te schuiven, aangezien wanneer zulks de mannen in handen zou vallen, het spoedig in het vuur zou worden geworpen. En hoe ijveriger zulks werd nagestreefd, des te zeldzamer werd het. Zodanig, dat het mettertijd gans verloren ging. En terwijl men nog hier en

---

[3] "quer über die Achseln angesehen".
[4] "Anschläge". Onduidelijk.

daar gezien heeft dat een vrouw is opgeklommen[5], heeft zij toch slechts van horen zeggen, geweten dat het haar toekomt en zich met list en praktijken in de hoogte moeten slingeren, waaraan zij voordien geen behoefte had, aangezien zij, wanneer zij iets begeerde, voorheen slechts het bewijs in haar Corpus Juris had opgeslagen en aan de mannen voorgelegd. Weliswaar maakten de twee Frankische koninginnen Fredegunda en Brunechildis - die aan het einde en het begin van de zevende eeuw geleefd hebben - gebruik van de gelegenheid om zich meester te maken van het voogdijschap van hun slaperige en onmondige zonen en het aanzien van de vrouwen wederom te herstellen.[6] Alleen werden deze laatsten, aangezien de eerste eraan gestorven was, door Chlotarius[7] slecht bejegend, aangezien hij hen wegens voorgeworpen slecht gevoerde huishouding aan een paardenstaart liet binden en voortslepen. Het meeste echter hebben de Boheemse Amazones zich laten gelden. Want toen in de achtste eeuw de gemalin van de hertog Premislai in Bohemen stierf, bood de maagd Vlafta[8] aan om in de voetstappen van haar vrouwe te treden. Aangezien hij daar echter geen zin in had, trok zij bij hem weg, lokte een hoeveelheid vrouwen en maagden om zich heen, die door een van hen weggenomen Frank al de hunnen vergaten[9], met Vlafta een woud introkken en het befaamde jonkvrouwenslot bouwden. Vanaf die tijd voerde zij gerechte oorlogen tegen de mannen, die - uit vrees te worden overvallen - zich niet meer vertrouwden om in hun woningen te slapen. Uiteindelijk liet Vlafta de volgende wetten uitvaardigen: 1. Wanneer in het land een jongen geboren werd, dan moest men hem de rechterduim afhakken. 2. Het rechteroog uitsteken. 3. Het meisje echter de rechterborst uitbranden. 4. De

---

[5] "sich hoch ans Bret gesetzt".
[6] Dit lijken historisch juiste weergaven te zijn.
[7] Merovingse koning.
[8] Beiden zijn historische personen.
[9] Onduidelijk. Mogelijk zijn weduwen van gesneuvelde Franken bedoeld.

mannen moesten op vrouwenzadels rijden en geen zwaarden meer voeren. 5. Eenieder moest de macht hebben om tot man te nemen wie zij wilde. Aangezien nu deze nieuwe regering vastbesloten was om alle manspersonen te verdelgen die zij niet tot haar dienst wilde of kon gebruiken, reageerde de hertog Ernst daarop, verwoestte tenslotte na veel bloedvergieten het slot, versloeg Vlasta en stortte de anderen in het graf, zodat dus ook dit keer hun aanslagen wederom verdwenen.

VII. Nu weet ik niet, of het toevallig[10] geschied is, dat toen in de laatste oorlog een Duitse soldaat in een meierhof of lusthuis vlakbij Trier heeft rondgekeken naar buit, hij in een kelder onder diverse over elkander gevallen stenen een klein kistje heeft gevonden dat hij lange tijd verborgen had gehouden, totdat hij het in veiligheid kon brengen en in zijn eentje kon openbreken, in de hoop daarin een bijzondere schat aan te treffen die paste bij een dergelijk kastje dat kostbaar was geweest. Toen hij later met verlof[11] ging en wederom over de Rijn was teruggekomen, opende hij zijn schat en vond daarin diverse oude, beduimelde geschreven boeken, geschoven in een fluwelen buidel, en twee lopers[12] en een zegelstempel[13], alles met sterk riekende wortels en kruiden bestrooid. Hoewel dit voor deze mens onbekende dingen waren waarvan hij de waarde en zeldzaamheid niet begreep, was hij er tevreden mee dat iemand hem voor het met zilveren nagels beslagen kastje een daalder gaf. Het overige verkocht hij bij elkander voor een groschen aan een handelsvrouw. Het geschiedde verder, dat een kokkin toevallig van diezelfde vrouw kaas kocht, en haar koopwaar ingewikkeld in diverse afgescheurde bladen van de verhandelde oude boeken meekreeg. En toen haar mevrouw thuis naar de visbuidel[14] keek, dreef haar een voorgevoel om de

[10] “ohngefähr”.
[11] “abgedancket”.
[12] “zwey Dietrich”. Lopers of valse sleutels.
[13] “Pettschafft”.
[14] “Fischsack”, onduidelijk in dit verband.

bladen te lezen. Met haar man had zij wel zoveel Latijn gesproken, dat zij kon raden wat Corpus Juris Foeminini moest betekenen. Haar zoon kwam net uit school. Die moest haar daaruit nog meer vertalen naar het Duits. Zij had er echter nauwelijks enkele regels van aangehoord, of zij liet haar dienstmaagd haar naar de plek voeren waar zij de schat gekocht had. Daar won zij informatie in waar de vrouw deze papieren verkregen had. Zij liet zich de rest tonen en onderhandelde erover, benevens de lopers en het zegelstempel voor vijf groschen. Het was jammer, dat de marktvrouw er nog reeds enkele bladen vanaf had gescheurd, en daar kaas in had gewikkeld voor andere mensen, zodat diverse stukken ervan verloren gingen. Hierop ging deze matrone met diverse andere buurvrouwen naar de raad, om te horen wat zij daarmede moesten aanvangen. Zij werden het erover eens, dat zij geld bijeen zouden brengen en dit werk wederom bekend zouden maken. Dat konden zij gemakkelijk doen, wanneer eenieder zijn man overdag een halve wijn minder zou intappen, en daarna in de rekening een X voor een V zou maken.

Het tweede deel.
Over de samenstelling van de vrouwenregering.

I. Ik had een zodanig geluk, dat ik door de bovenvermelde eerwaardige matrone in dienst werd aangenomen, die mij dan de eerder beschreven oude brieven en oorkonden overhandigde om ze in het Duits te vertalen, ze in ordentelijke vorm in te richten en van de nodige opmerkingen te voorzien, waaraan ik al deze berichten heb ontleend.

II. Voordat ik nu aan de wetten zelf toekom, moet ik tot beter begrip daarvan voordien beschrijven, hoe de ganse politiek en hetgeen daartoe behoort, werden ingericht, aangezien naar de Romeinse leis alles in andere steden en landen ingericht moest zijn.

III. Daarom liet onze opperste wetgeefster, mevrouw Samis, allereerst een kanselarij of stadhuis opbouwen, waarvan - aangezien het op bijzondere wijze was ingericht - redelijkerwijze iets vermeld moet worden. Het stond namelijk midden in Rome op een tamelijk verheven locatie, en was zo ingericht dat men met recht door de kunstig aangelegde vensters in andere daar omheen staande huizen kon kijken, zonder door iemand gezien te worden. En bovenop was een toren, van welke men het overgrote deel van de stad kon overzien. Beneden was in het midden een voorplein; ter rechter- en ter linkerzijde twee zalen, waarvan in de ene de gehuwden en in de andere de vrijgezelle vrouwspersonen zich verzamelden, en met hun raadgeefsters over hun aangelegenheden mochten spreken, voordat zij naar boven voor de raad ontboden werden. Boven was in het midden een aanzienlijk vertrek, ofwel de raadkamer. In het bovenste gedeelte was een troon voor de presidente. Daarvoor stond een tafel waar de raadsvrouwen omheen zaten, en aan de kant was er een bijzettafel voor de vrouwelijke geheimsecretarissen[15], et cetera. Aan de rechterzijde van de kamer was een confituur-

[15] “die geheimen Schreiberinnen”. Het Nederlands kent hiervoor feitelijk geen equivalent.

kamer, voorzien van allerlei lekkere hapjes en een tamelijk groot aantal flessen vol kostbare wijnen. Daarachter was nog een kabinet met diverse rustbedden. In dit kabinet placht men de personen te brengen die men een zeer geheim verhoor wilde geven. Ter linkerzijde van de grote kamer was de geheime kanselarij, waar men naartoe kon gaan en een beetje kon bijkomen, wanneer men zich in de confituurkamer wellicht te veel verhit had. Daarnaast was er nog een klein vertrek waarin men diegenen die iets hadden voorgesteld, even liet plaatsnemen wanneer men bij de raad wilde overleggen wat er voor een beslissing of plan moest worden uitgevaardigd. Het ganse huis was met tapijten van de fraaiste lapjes - werk dat de Vestaalse maagden gemaakt hadden - versierd, maar bij andere opsmuk staan we nu niet stil.

IV. De bedienden die aan mevrouw Samis voor haar nieuwe hofstaat waren toegevoegd, waren allereerst vijf raadsvrouwen, namelijk mevrouw Clara, mevrouw Rosina, mevrouw Reinemunda, mevrouw Maultaschia en dan het vijfde rad aan de wagen, ik wilde zeggen mevrouw Lupa, die allen haar goede vriendinnen en haar vijf welbekende dames waren, op wie zij zich kon verlaten. Behalve dezen koos zij ook vijf geheime vrouwelijke secretarissen, 666 jonkvrouwen, die deels als lijfwacht, deels voor andere diensten werden ingezet, waarover hierna meer zal worden gezegd. Van manspersonen wilde zij niemand anders in haar dienst hebben dan gekochte slaven, onder wie de Moren haar het beste bevielen, aangezien zij over hen het vrijst kon spreken. Dus liet zij twintig van hen in beslag nemen. Desalniettemin wilde zij haar oude getrouwe dienaar Crumpificus, die haar reeds eerder over menige heimelijke aangelegenheden had geïnformeerd en zeer zwijgzaam was, niet afdanken. Zij maakte hem tot kamerbode en voorzag hem nog van een redelijke Zwitser, genaamd Strackle.

V. Toen zij nu de eerste keer bezit wilde nemen van haar nieuwe waardigheid, moesten allen zich in haar woning verzamelen en geschiedde de optocht naar het nieuwe raadhuis

in deze volgorde. Allereerst reed kamerbode Crumpificus voorop op een kameel. Hij was gekleed als een loper in pomeranskleur en droeg een herautstaf. Op de knop daarvan was een kring vol sleutels, doch de handgreep leek op een loper. Op de linkerschouder was het wapen van deze nieuwe vrouwenregering gestikt, namelijk het hoofd van Medusa in een schminkkleurig veld. Daarop kwamen de vijf geheim-secretarissen in een rij op muilezels aangereden. Zij waren bedekt met welvoeglijke negligés, droegen op de rug een koker met zwanenveren, en aan de zijde een fles met rode verf. Hen volgden negen jongedames te voet in een rij, die zich op mondtrommels lustig lieten horen. Verder negen andere jonge-dames te voet, als pages voor de wagen van mevrouw Samis aan, die door vijftien Moren getrokken werd, die allen rode sjerpen met gouden franjes en een band met een vedertooi van sinaasappelkleur droegen. Hun verdere lichaam glansde daarbij als gepolitoerd ebbenhout. De tuigages waren uit fraaie blonde vrouwenharen gevlochten en hingen vol gouden bellen. De wagen zelf was naar Romeinse aard, doch iets verhevener gemaakt, waarbij het uitwendige, net als ook de spaken der wielen, verguld en met krabscharen kunstig was ingelegd. Het inwendige was met louter pauwenveren uitgedost, en op deze schitterende wagen zag men mevrouw Samis in een ochtendglorenkleurig amazonekleed zitten; een scepter - op de spits waarvan een gouden sneeuwkoninkje - in de hand houdend; en een kroon op het hoofd dragend, die bestond uit een krans van zeer grote parels waarop een gouden schaal rustte, gevormd als een mossel. Boven de wagen zweefde een ronde hemel van gele atlas[16] met een hoge vederbos. Naast de wagen gingen aan beide zijden nog vier Moren, en de vijfde volgde hen direct. Dezen tezamen hadden elk een rok[17] over de schouder hangen, zodat het hoofd er slechts bovenaan naar buiten keek. En om de hals droegen zij een kroeskraag van de

[16] Een zijden stof.
[17] “Reiff-Rock”. Feitelijk een damesrok met lagen.

zachtste Brabantse punten[18], en een band die rondom met zonnewaaiers bestikt was. Aan de onderste zoom van de rok was een plooisel van perkament. Deze ganse opzichtige kledij[19] diende ertoe, dat ze door voortdurende beweging koele winden moesten maken. Hierna volgde een behoorlijk aantal jonkvrouwen te paard, als lijfwacht[20], in amazonekleren, gefabriceerd van zuiver vlas. Hierna volgden vijf andere wagens van de raadsvrouwen; iedere wagen getrokken door vijf Moren en begeleid van hun speciale bedienden. De Moren droegen net zulke opzichtige kledij als die bij de voorste wagen, met slechts dit onderscheid, dat de schellen aan de trekbanden van zilver waren. En wat zich aan de eerste wagen aan goud toonde, was aan deze enkel zilver. De raadsvrouwen zelf droegen ook amazonekleren, behalve dat de kleur zwavelgeel was, en hun opbouw op een Romeinse poederdoos geleek. Verder volgde er nog groep jonkvrouwen als lijfwachten te paard, die tot onderscheidingsteken vijf welgekamde vossenstaarten aan net zoveel ivoren hoge staven voerden. Aan het eind kwamen twee bedekte wagens, getrokken door elf jonge koeien, en tot besluit kwam de stoet van de Zwitser Strackle met zijn over de schouder ruggelings geslagen hellebaard, en een van boven tot beneden met gele banden rijkelijk bezette broek.

VI. Op die wijze vond deze kleedpartij iedere week vijf keer plaats, en wel in de namiddag om drie of vier uur, wanneer zij gegeten hadden en het tijd was om koffie te drinken, die op het nieuwe stadhuis rond deze tijd bereid werd. Wanneer nu iedereen op de passende locatie was aangekomen, en een halve cirkelvorm paleis gesloten hadden[21], steeg mevrouw Samis als eerste af en ging daarop met haar gevolg het huis in. Boven de poort was Hercules levensgroot uit een chrysoliet uitgehouwen, met aan zijn voeten de Lydische koningin Omphale met een

[18] "Spitzen". Onduidelijk, heeft vele betekenissen.
[19] "Putz".
[20] "als Trabanten oder Leibwache".
[21] "und einen halben Circkel vorm Pallast geschlossen". Onduidelijk.

spindel en rok, die door een kunstig uurwerk zodanig waren toebereid, dat hij, wanneer mevrouw Samis met haar ganse gevolg de deur binnentrad, de spindel tegen de rok sloeg, waarop de op de spits van de toren boven aangelegde windmolen begon te lopen, die met zijn aan de vleugels hangende bellen een zo aanminnige muziek door de lucht maakte, dat de ganse stad zich daarover verheugde en eraan herinnerd werd dat men zijn gelukzalige regentes thans haar verering moest betonen, en hetgeen klaagwaardig was, thans spoedig moest aanbrengen.

Het derde deel.
Over het eerste grondbeginsel van deze nieuwe vrouwen-regering.

I. Het hierboven aangestipte kan voor dit maal voldoende zijn om de nieuwsgierige lezer er een begrip van te geven hoe alles met veelvuldige ceremoniën bij deze nieuw ingerichte monarchie tezamen is geknoopt, aangezien ik de vertellingen van de diverse voorvallen die ik in meer genoemde oude oorkonden in overvloed heb aangetroffen, alhier onmogelijk kan presenteren.

II. Ik schrijd veelmeer naar het hoofdwerk zelf, namelijk hoe de eerste wetten in de vrouwenraad aangesponnen zijn geworden. Toen ze namelijk de eerste keer binnen de raad waren opgesteld, heeft mevrouw Samis als presidente de volgende voordracht gehouden. Ik meen, beste getrouwe raadsvrouwen en respectieve vriendinnen en buurvrouwen, dat wij weliswaar reden hebben om ons te roemen dat ons geslacht uit ondenkbare tijden her, onder ons volk vele en grote voorrechten heeft genoten, en dat hetgeen de gewoonte ons heeft toegeworpen, door onze mannen nog tamelijk in acht is genomen. Toch moeten wij, zolang wij niet zekere wetten hebben waaraan men zich moet houden, dikwijls tot onze spot zien, dat menig anderszins edele Romein, wanneer hij een tijdlang op onze grenzen met de barbaren heeft gevochten, ook barbaarse manieren mee naar huis heeft gebracht, en de Romeinse dames de voet voor de achterdeur heeft willen zetten[22]. Nu is het echter zover gekomen, dat thans de gouden tijden hun aanvang moeten nemen, doordat de verstandige keizer - het ganse rijk in rust latend - aan ons de bezorging van de aangelegenheden van het edelste geslacht op aarde ganselijk overlaat, en ons datgene inruimt, wat ons van rechtswege toekomt. Iets soortgelijks is nog nooit gehoord zolang er mensen zijn geweest. Daarom is het redelijk, dat wij vanaf deze dag aanvangen om de jaren van

[22] Voor deze zegswijze is geen Nederlands equivalent.

de gelukzaligheid der mensen te tellen, en ze - zoals het behoort - in te wijden. Daarop werd eendrachtig door de raad besloten, deze als de eerste dag van hun vergadering met alle vermakelijkheden te voltrekken. Tot dat doel stond alles reeds gereed, en moesten allereerst de muzikanten binnentreden en met hun mondorgels het begin maken. Crumpificus werd bevolen om het kantoor of de confituurkamer te openen, waaruit de kamermeisjes een grote voorraad der aantrekkelijkste vruchten en lekkere hapjes droegen. Op deze raadstafel werd palmwijn gegeven. De secretarissen[23] kregen tockayer, en het overige volk genoot champagne. Crumpificus had beide handen vol te doen met inschenken en omdat hij alles moest voorproeven, werden zijn ledematen op het laatst zo zwaar, dat toen hem een jongedame toevallig een weinig in de zij wilde kietelen, hij ruggelings in de spoelketel viel. De anderen aan de tafel doopten hun biskwietjes zo ijverig in de glazen, dat zij tenslotte zeer opgewekte gezichten kregen en begonnen te dansen, zingen en springen. Nu moest ook het overige volk de vreugde deelachtig worden, vandaar dat - toen de ganse vergadering uit groot welkom tezamen op de goede voortgang van de nieuwe vrouwenregering elkander toedronk, hetgeen het teken was - direct daarop het kunstige uurwerk werd opgetrokken, zodat de Hercules boven de grote poort op zijn rok sloeg[24]. De boven hem staande Omphale[25] liet uit haar borsten rode en witte wijn vloeien, en de boven op de toren staande windmolen herhaalde zijn aangename klank. Waarop al het toegelopen volk meer dan luid riep: Leve koningin Samis, leve de gehele vrouwenraad. De Zwitser Strackle had onder aan de poort met zijn hellebaard genoeg te stellen, opdat hij zich zolang kon verweren tegen de toeloop, tot hij zelf zoveel wijn in zijn opengesperde keel had laten vloeien, dat hij zich er weer uit wilde werken, en wanneer hij zich niet spoedig in het huis

[23] Dezen zijn vrouwen.
[24] Feitelijk die van koningin Omphale, zoals eerder werd vermeld.
[25] Van wie eerder gezegd is, dat zij zich aan zijn voeten bevond.

terug had begeven, had hij niet een enkele band aan zijn broek behouden. Mevrouw de presidente en de overige raadsvrouwen zagen dit tijdverdrijf enige uren vanuit de vensters van bovenaf toe, waarna zij medailles, die voor dit doel op voorraad geslagen waren, onder het volk wierpen. Deze hadden op de ene kant het wapen van deze nieuwe regentes. De andere zijde stelde een vijver voor, waarin enkele kikkers rondhuppelden, die bij ondergaande zon hun lustige gekwaak laten horen en daardoor een warme nacht en vruchtbaar weer aanduidden; met het opschrift: De hoop op betere tijden.

III. Toen nu hierop de nacht was aangebroken, zag men ook vreugdevuur op alle hoeken, en het raadhuis was rondom verlicht. Elk venster stelde een bijzonder zinnebeeld voor, maar het zou te wijdlopig worden om ze hier alle te bespreken. Wij willen ons thans tevredenstellen met de voornaamste, die in de vensters van de grote zaal tegen de voorste plaats verschenen. Het middelste stelde een nachttafeltje voor, bestemd voor een vrouw, met een daarop staande spiegel, poeder-, naald-, juwelen- en cosmeticadoos, kammen, borsteltjes en overig toebehoor, met het opschrift: Van alles iets. Ter rechterzijde daarvan liet zich een schip zien met vijf opgespannen zeilen, zonder stuurman en kompas, met de bijgevoegde woorden: Waar de wind heen wil. Ter linkerzijde daarvan zag men een klok, die bovenaan een onrust had, die met Mercurius bezwaard was. Het daarbij staande opschrift luidde:

Loop links en rechts naartoe waar gij wilt,
Gij moogt niet verder dan gij behoort.

Ter rechterzijde aan het einde ontwaarde men een fraaie papegaai in een kooi met deze woorden: Het mooist in de kast. Ter linkerzijde aan het einde was het zinnebeeld ontleend aan een muizenval, met het opschrift: Niet te dichtbij.

IV. Nadat nu eenieder zich bij dit feest de ogen, oren en alle zintuigen de kost had gegeven, zo geschiedde op latere avondtijd onder begeleiding van een grote hoeveelheid pekfakkels de terugtocht in de volgorde zoals boven beschreven,

behalve dan dat mevrouw de presidente en de raadsvrouwen door hun bedienden in hun wagens werden gedragen, aangezien zij door het toeschouwen gans vermoeide ogen hadden gekregen, en de bedienden, die de glans van de vele lichten niet verdragen konden, daardoor over elkander heen tuimelden.

V. Aangezien echter de verordening was uitgegaan dat de wijn de ganse nacht moest blijven vloeien, moesten Crumpificus en Strackle in het raadhuis blijven om voortdurend de stroom met wijn te vullen, die vanuit een verborgen buis naar de borsten van Omphale moest stromen. Beide kameraden

V. Dieweil aber die Verordnung ergangen war, daß der Wein die gantze Nacht fortſprin-gen ſolte, als muſte **Crumpificus** und **Strackle** in dem Rathhauß bleiben, um die Küfe immer mit Wein zu füllen, welcher aus derſelben durch eine verborgene Röhre nach den Brüſten der Om-

hadden zich echter tenslotte vergrepen en aangezien hun de ogen toegingen, pakten zij in het donker alles aan wat slechts nat was en vulden bij. Velen nu, die met vaten een voorraad wilden opvangen om zich daarmede de volgende dag nog te verlustigen, bevonden in de ochtend dat de wijn in andere vloeibare dingen was veranderd, waarvoor Crumpificus en Strackle spoedig afgezet zouden zijn geworden wanneer de kameniersters niet voor hen hadden gebeden.

VI. Toen nu de vrouwen de keer daarop naar de raad waren gekomen, werd na genoten koffie en diverse glaasjes Rataffia overlegd, hoe de nieuwe regering het beste bevestigd zou kunnen worden, en de onderdanen tot passende gehoorzaamheid konden worden gebracht. Mevrouw Clara hield het ervoor, dat hoewel zij zonder twijfel grote tegenspraak zouden verkrijgen, men de eerste basiswetten moest herleiden uit de natuur en de redelijkheid daarvan, en het niet het aanzien moest

hebben als kwamen ze slechts uit hun willekeur voort. Rosina vroeg zich af, waarom men zich om de mannen zou moeten bekommeren. Men moet zijn wezen[26] bijzonder inrichten, zich slechts bemoeien met de vrouwelijke aangelegenheden, en de anderen laten voor wie ze zijn. Maultaschia echter hield het ervoor, dat men de mannen geheel moest afdanken, aangezien men hen kon ontberen. Dan zou de vrouwenregering des te beter tot bloei komen. Lupa viel haar in de rede en zei, dat daarbij mevrouw Maultaschia het meeste tekort zou komen en wellicht de eerste zou zijn, die de mannen weer terug zou roepen. Dezen zouden dan slechts trotser worden en begeren, dat de vrouwen bij hen onder de vleugels zouden kruipen. Reinemunda geloofde, dat men de mannen niet ganselijk kon ontraden, want wij zou hen anders voedsel verschaffen. Wie zou er voor hen op uit trekken en zich de hals laten breken, wanneer barbaarse volkeren in het land zouden binnendringen en alles innemen? Maultaschia herhaalde haar mening, dat men - aangezien zij thans de regering in handen hadden - de mannen geheel aan de kant moest schuiven en een nieuw koninkrijk van Amazones moest oprichten, zoals er ooit de Aziaten waren geweest die met vele duizenden te velde waren getrokken en zich een naam hadden bezorgd. Clara antwoordde daarop: Ja, dat was in de tijd dat men nog slechts met de schaapherders hoefde te vechten en zonder tegenstand het land doorkruiste. Toen zij echter begeerden om de Grieken voor Troje aan te grijpen, werd hun de oren gewassen. En daarop heeft men verder ook niets van hen gezien. Maultaschia repliceerde daarop, dat men toch zo veel van Semiramis[27] had gehoord, die zulke grote dingen had gedaan, terwijl zij toch slechts de troon door list had bezeten. Nu zij echter de scepter in handen had gekregen en die aan iedereen durfde te laten zien, was het voor hen allen een schande wanneer zou worden gezegd dat iemand hen zou hebben overtroffen. Reinemunde antwoordde: Dat zijn

[26] Hier doelt zij kennelijk op de vrouwenregering.
[27] Assyrische koningin.

geen vrouwen geweest waarmede zij zulke daden gepleegd hebben, want de mannen hadden hun aanvoerster nodig als een strobundel waarmede men de vogels verjaagt. Omdat zij met haar vliegende haren een ongewone gestalte vormde, moest zij voor het leger voortjagen. Daar zagen de vijanden haar voor een spook aan en kregen zij heimwee.

VII. Nadat zij zich nu een goede poos daarover geuit hadden, hoewel het een parlement was van ettelijke honderden personen, werd eindelijk het besluit genomen dat ik van woord tot woord uit hun ordentelijke dagboek hier weergeef, zoals het door de vrouwelijke secretarissen is opgetekend geworden: Aangezien men de mannen niet geheel kon ontberen, wilde men ook nog steeds in gezelschap met hen leven. Doch zo, dat men hen niet anders dan als hun schatplichtige boeren beschouwde, die hen verschaffen moesten wat zij verlangden; en als hun Zwitsers die zij beschermden, opdat alle vrouwen rustig hun lust en genoegen konden afwachten. Want aangezien de heerschappij en de opperheerschappij bij het vrouwelijke geslacht zich hoofdzakelijk in de list en het verstand moesten voordoen, zou hun toekomen dat zij door hun slimheid niet alleen de mannen, doch ook alle andere kwesties naar hun wil zouden bijsturen. Zodanig, dat de mannen dat niet gewaar zouden worden, doch alles - als geschiedde het vanuit hun goeddunken - gaarne deden. Hiermede gingen zij ditmaal vergenoegd uit elkander, en dachten er slechts aan hoe zij deze gemeenschappelijke beslissing konden volvoeren.

VIII. Voordat ik verder ga, moet ik nu eerst hierbij een opmerking maken. Wanneer namelijk deze raadsvergadering geweten had, wat kort na hun tijd had plaatsgevonden, dan zouden zij deze beslissing met nog meer voorbeelden en redenen ondersteund hebben. Doch ook in onze tijden kan het de vrouwen nog ten goede komen, wanneer wij eraan toevoegen hoe veertig jaren hierna de beroemde Zenobia[28] in Syrië zich heeft voorgedaan, en in werking had willen zetten wat de

[28] Koningin van Palmyra, ca. 241-ca. 274 n. Chr.

nieuwe vrouwenraad had besloten doch spoedig daarna weer heeft nagelaten. Want nadat deze tot in het vijfde jaar floreerde, werd tegelijk met de omgebrachte Heliogabalus[29] ook het vrouwenrecht door de modder gesleurd. En de volgende keizer, Alexander, zette het rijk wederom op een andere voet. Aangezien echter onder zijn navolgers alles wederom zeer vreemd[30] toeging, staken de vrouwen de hoofden nogmaals bij elkander. En daar wilde de eerder genoemde Zenobia in Syrië zich onderscheiden door haar voorgangster Semiramis[31], die vele honderden jaren eerder ook in Syrië zou zijn ontstaan, na te bootsen. In de aanvang trok zij samen met haar man volk bijeen. Aangezien hij echter spoedig stierf, greep zij nog veel hartstochtelijker om zich heen, viel in Perzië en Egypte binnen, en verjoeg alles wat haar voor de voeten kwam. Alleen moet ik eveneens met mevrouw Clara toegeven, dat het uiteindelijk verkeerd afliep, want zodra zij echte soldaten, ik bedoel thans de Romeinen, voor zich zag, en niet meer met laffe moederborsten te vechten had, werd zij spoedig overlopen en liet zij de zege aan keizer Aurelianus, in het jaar 1273[32]. Een veel bedenkelijker voorbeeld echter hebben wij in de recente tijden beleefd met Jeanne d'Arc, geboren in Lotharingen. Want toen in de vijftiende eeuw de Engelsen meester speelden in Frankrijk, dreven zij de toenmalige koning Karel VII dusdanig in het nauw, dat hij nog slechts een stadje - Bourges genaamd - behield, en daarom door de Engelsen slechts de koning van Bourges genoemd werd, aangezien zij intussen het ganse koninkrijk hadden ingenomen, en hun prins tot koning van Frankrijk hadden uitgeroepen. Indertijd was voor de Fransen alles verloren en geen hulp meer voorhanden. En zie, er moest een meisje komen, een Lotharingse - dat verder naar het Franse

[29] Romeins keizer, regeerde van 218-222 n. Chr.
[30] "bund über Eck".
[31] Plm. 800 v. Chr.
[32] Dit kan niet kloppen. Hier zal het jaar 273 bedoeld zijn, hoewel Aurelianus geacht wordt reeds in 270 keizer te zijn geworden.

spreekwoord in slechte roep bij hen stond -, om hen wederom aan hun vrijheid te helpen. Zij beweerde, dat zij daartoe door de hemel was afgevaardigd; versloeg aanvankelijk met talrijke soldaten de Engelsen bij Orleans; bracht de koning naar Reims opdat hij daar gekroond zou worden; en verdreef nog bij tal van gelegenheden de vijanden dusdanig terug, dat zij voortaan niet meer konden staan en in korte tijd wederom uit gans Frankrijk werden verdreven. Indertijd gold een vrouw vijf schaapskoppen meer dan voorheen, en onder de Fransen werden zij dagelijks hoger aangeslagen. Er was ook werkelijk gaande, dat diverse voorname vrouwen die sinds lange tijd het lang verborgen gelegen vrouwenrecht heimelijk onder hun beste erfstukken bewaard hadden, ze wederom aan het licht wilden brengen en zich op de troon wilden zetten, wanneer niet de Engelsen vorengenoemde Jeanne uit Orleans bij een uitval voor de stad hadden vastgenomen, en direct daarop te Rouen als een heks verbrand. De Fransen daarentegen hadden als verontschuldiging, dat zij zich langer in oorlogszaken verwikkeld had dan haar beroep liep.[33] Ondertussen bewaren zij nog haar zwaard bij de andere kostbare schat te St.-Denis. Want haar kostbaar gemaakte harnas is thans nog in de wapenkamer van de hertog van Conde te zien. Dit alles zij zoals het is, maar zo steeg het krediet van de vrouwen bovenmate. En waarover men voorheen goede woorden moest geven, dat werd hun nu op een zilveren of gouden bordje aangeboden.

IX. In de volgende bijeenkomst werd beraadslaagd wat men thans het eerst aan wetten moest geven, aangezien geen enkele regering kon worden aangevangen zonder bepaalde regels te stellen waarnaar alles uitgevoerd werd. Mevrouw de presidente gaf aan, dat de mannen volgens wetten geregeerd werden die

[33] “Die Franszosen hingegen entschuldigen sie damit, dasz sie sich länger in Kriegs-Sachen gemischt, als ihr Beruf gegangen.” Onduidelijk, onder andere omdat het origineel bij “sie” de hulpwerkwoorden weglaat, en niet te zien is wie bedoeld wordt (enkelvoud vs. meervoud).

niet plotsklaps, doch gaandeweg waren gemaakt, al naar de gelegenheid er aanleiding toe was. Daarom moest men thans slechts verkondigen, dat iedereen die iets naar voren had te brengen wat de vrouwen aanging, zich thans moest melden. Wat bij elke gelegenheid aan uitspraak zou geschieden, dat moest in plaats van een wet telkens worden opgeschreven, en voortaan als zodanig in zulke voorvallen worden uitgesproken. Maultaschia viel haar in de rede en sprak: Waarom zouden wij ons naar de mannen moeten richten? Wij moeten laten zien, dat wij het beter kunnen doen, want nu moet onze politiek een aanzien verkrijgen. Mevrouw Reinemunda hield het voor het beste, dat men diverse hoofd- en grondwetten, die bij alle voorvallen en klachtwaardig handelen tot andere daaruit voortvloeiende wetten aanleiding konden geven, zo spoedig mogelijk bekendmaakte. Dit voorstel dacht de ganse vergadering goed te wezen, vandaar dat mevrouw de presidente voorstelde, dat iedere raadsvrouwe een wet zou geven, zo goed als zij het konden uitdenken. Na enig bedenken, ging men de rij langs. Mevrouw Clara maakte een aanvang, en gaf deze wet:

1. Aangezien de mannen uit de vrouwen voortkwamen en door hen gezoogd en opgevoed werden, zou het natuurlijk en redelijk zijn dat wederom de manspersonen jegens het vrouwelijke geslacht, en inzonderheid een man jegens zijn vrouw, alle erkentelijkheid, hoogachting en bedachtzaamheid zouden betonen.

Rosina zei: Dat is een weinig te gematigd. Het zou nog hoger moeten worden opgespannen. Clara antwoordde: Dat kan later verder worden toegelicht. Rosina ging voort: Welnu, dan wil ik het verbeteren en in mijn naam de volgende wet toevoegen:

2. Al hetgeen het vrouwelijke geslacht toebehoort, hetzij dit door erfenis of geschenk of verdienste is toegevallen of waarop zij aanspraak kunnen maken, daarnaar mag geen enkel manspersoon ooit vragen, of zich erom bekommeren waar zij het vandaan hebben.

Reinemunda liet zich dat zeer goed welgevallen en sprak: Nu wil ik er een steen aan bijdragen. Die zal de andere hun kracht geven. Namelijk:

3. Alles wat zich onder de vrouwen afspeelt, of zij nu vrijgezel of getrouwd zijn, zal voor niemand anders gebracht of verhoord en beslist worden, dan voor ons vrouwenparlement en andere, door de landen zo nu en dan aangestelde raadsvrouwen en vrouwelijke rechters.

Maultaschia lachte daarover van vreugde en sprak: Nu zal ik het zegel volledig daaronder drukken en de volgende wetten geven:

4. Telkens wanneer manspersonen met vrouwen in kwesties geraken, moeten beide partijen voor geen andere rechter dan voor ons verschijnen om hun oordeel aan te horen, waarna zij zich te voegen hebben, op straffe van vrouwelijke ongenade en het verlies van de beste schat die zij hebben.

Dat laat zich horen, spraken haar medezusters. Wij geloven dat mevrouw Maultaschia er goed op gestudeerd heeft. Zeker, antwoordde zij, en nu wil ik horen wat mevrouw Lupa nog aan beters zal verzinnen. Dat zult gij direct vernemen, sprak Lupa. Schrijf op:

5. Dat geen enkel manspersoon, of hij nu vrijgezel of getrouwd is, iets mag ondernemen wanneer hij niet van tevoren door een vrouwenraad gevraagd is, op straffe van een ongelukkig resultaat, en wraak van de gezamenlijke vrouwen.

De anderen verwonderden zich allen over hun slimheid en verlustigden zich aan deze nieuwe wetten, die zo goed ingesteld waren. Mevrouw de presidente bekende, dat ze niet béter tezamen uitgelezen of uitgesponnen konden worden, en wanneer zij voor zichzelf nog een wet toevoegde, zouden zij een volledig Corpus Juris Foeminini, of vrouwenrecht hebben. Daarom liet zij er nog bijschrijven:

6. Dat zij, als wetgeefsters, boven de wetten stonden; daarom aan geen enkele wet gebonden waren; en dus door niemand

over iets ter verantwoording konden worden geroepen, ongeacht wie hij is.

Daarmede riepen de vrouwen allen tezamen onder en door elkander: Leve de edele en zeer wijze vrouwenregering! Lang leve mevrouw de presidente! Lang leven de raadsvrouwen en allen die hen gehoorzamen. Hierop gingen de glaasjes of roemertjes met de palmwijn wederom vlijtig rond, en het eerste bevel werd uitgevaardigd, namelijk dat over de bovengenoemde wetten van nu af aan onder het ganse vrouwelijke geslacht melding moest worden gedaan en ze als één regel in acht moesten worden genomen. Tot dat doel werden ze ook op een schortje van taft met gouden letters geschreven, met het grote vrouwenzegel bekrachtigd en aan hun raadhuis met naalden vastgehecht. Bovendien werden geloofwaardige afschriften daarvan naar alle landen van het rijk verzonden.

X. De volgende dag vond dit alles plaats met vele ceremoniën en Crumpificus moest, onder begeleiding door de hofmuzikanten met de mondorgels, op zijn kameel door de ganse stad rijden om aan alle hoeken te verkondigen en af te lezen dat, nadat thans de vrouwenregering in passende ordening gebracht was, eenieder de door deze gegeven wetten aan zijn raadhuis aangeslagen zou vinden. Wie vervolgens iets zou hebben om voor te stellen, die kon zich op vijf dagen in elke week in de namiddag, wanneer de koffie was gedronken, aanmelden, en op hetgeen hem bedrukte een gerechtelijke uitspraak verwachten.

Tegelijkertijd werden door mevrouw de presidente bepaalde dames geselecteerd, die naar de provincies werden gestuurd om aldaar de onderparlementen te vestigen; presidentes daarin aan te stellen; en raadsvrouwen in ieder oord tot hun bijstand aan te stellen. Dezen moesten daarna hun dagboeken, akten en protocollen steeds naar Rome naar het opperparlement inzenden, waar men naar goedbevinden dan weer eens verminderde, dan weer vermeerderde wat deze of gene gerechtelijk had uitgesproken.

XI. Nu zou het veel te wijdlopig uitvallen, wanneer ik de akten die uit de provincies werden ingezonden hier allemaal zou inbrengen. Wij blijven slechts bij het middelpunt of de stad Rome, waar de belangrijkste aangelegenheden voorvielen die onze opmerkzaamheid waardig zijn. Ik wil mij ook daarbij niet om een ordening bekommeren, doch uit het protocol van de Romeinse vrouwenregering de belangrijkste akten tevoorschijn halen en zo kort mogelijk zoveel daaruit presenteren wat tot wederoprichting van de vrouwelijke hoogheid op de manspersonen de krachtigste indruk kan hebben.

Vierde deel.
Over allerhande in Rome voorgevallen acties van de vrouwen.

I. Toen nu de vrouwen de dinsdag daarop, op de eerste van de maand april, voor het eerst een rechtszitting wilden houden, stak er een geweldige storm op, die de ganse stad op stelten zette. Toen men namelijk in een prachtige optocht, zoals hiervoor vermeld is, voor het raadhuis aankwam, hingen weliswaar de wetten, zoals van plan was, nog aan de poort, doch was er een paskwil onder aangehecht, dat zoveel wilde zeggen als:

Samis heeft het goed bedacht,
Daar zij zichzelf het beste kent;
Daarom heeft zij een wet gemaakt,
Dat zij zonder wet wil leven.
Iets voor vrouwen:
Of wanneer men het beter benoemt:
Hans zonder baard
Wil slechts anderen wetten geven;
Doch ik zeg haar slechts vrij,
Ja, gans Rome zal borg worden,
Dat er op aarde
Geen ergere hoer is.

En daarmede was er lawaai in alle stegen. Samis beloofde haar hemd van het lijf aan degene die deze spotter kon ontmaskeren, en de raadsvrouwen beloofden de aanbrenger hun lichamen als onderpand, totdat hij zich naar genoegen betaald zou hebben gemaakt. Ja, zij stonden eenieder toe om bij nachttijd, om niet herkend te worden, naar hen toe te komen, als hij maar iets geheims kon ontdekken en aanbrengen. Door dit middel dachten zij mettertijd deze spotter nog te achterhalen, en ook ooit te vernemen wanneer wellicht in de toekomst iets tegen hen ondernomen moest worden, opdat zij bijtijds raad kon verschaffen. Zij geloofden ook, op grond van hun zesde fundamentele wet tot zulke middelen genoegzaam gerechtigd te zijn.

II. Men moet zich dit niet als vreemd laten voorkomen, want het is het middel waardoor de vrouwen vanaf het begin van de wereld tot op deze dag grote dingen hebben bewerkstelligd. Wanneer zij iets geheims willen vernemen en een ander in het hart kijken, moeten zij ook alles wat zij aan geheims hebben, ten beste aanwenden, zoals men in het spreekwoord zegt: gelijk met gelijk vergelden[34]. Wie is het niet bekend hoe het toeging ten tijde van Mazarin, toen Frankrijk in twee partijen verdeeld was. Wilden de anderen van deze listige man aanslagen[35] ervaren, moesten zij de vrouwen naar hem toesturen, die daar ten beste gaven wat zij het liefste hadden, om hem in deze geheime overleggen iets te ontlokken. Om maar niet stil te staan bij andere voorbeelden, die hier en daar in het bijzonder voorvallen.

III. Wij keren echter weer terug naar ons raadhuis en treffen daar onze presidente aan, die met haar vrouwen beraadslaagt hoe zij de aanstichter van het paskwil kunnen ontdekken. Crumpificus en Strackle moesten ook vóórkomen en een geweldige hetze uitstaan.

Zij wilden echter niet bekennen dat zij daarover kennis droegen, en werden er tenslotte slechts toe gehouden dat zij moesten zeggen, wat zij in de stad over de vrouwen hadden horen praten, of nog zouden horen, en dat spoedig aan te geven. Strackle gaf aan, dat hij van alle lieden in de ganse stad, waar hij ook maar kwam, dagelijks moest horen dat mevrouw Samis een ingemaakte hoer was. Dat was zeker en aangezien zij alles zodanig kon regeren, dat men haar in alles terwille was, stonden velen af te wegen dat zij ook een weinig hekserij moest bedrijven, of Heliogabalus moest een nar zijn, dat hij zulke dingen mede kon aanzien. Samis was daar verbitterd over en sprak: Wat hoer? Heb ik ooit een kind gekregen waarbij ik niet tevens een vader gehad heb? Wat heks? Is een mooie vrouw het niet

---

[34] "Wurst wieder Wurst".

[35] "Anschläge". Vertaling onzeker. Dit woord komt meermalen voor in dit werk, en lijkt daar ook de betekenis van 'voordelen' te hebben.

waard dat alle mensen op hun knie vallen en haar wil volgen? Wat nar? Nar zus, nar zo. Diegene is het slimste, die gelooft dat hij slim is. Strackle gaf echter als repliek: Ja, nar hier, nar daar, wat gaat mij dat aan? Ik ben bij geen situatie geweest waar gij zoudt willen toezien en het bepalen. Daarmede vatte hij zijn hellebaard en ging de deur uit, weer naar zijn oude post. Crumpificus stond ondertussen en sidderde als een geit die uit de regen komt, vooral nu de vrouwen allen over hem heen vielen en hem oplegden[36], dat wanneer de ware aanstichter niet aan den dag kwam, de vrouwen meteen bij de aanvang van hun regering een voorbeeld moesten stellen om anderen af te schrikken en hun hoogheid te bevestigen. In dat geval moest hij diens plaats innemen en voor de misdadiger de straf ondergaan. Die zou eruit bestaan, dat hij allereerst zou worden gevild, en daarna door vijf vrouwen met steeknaalden zou worden gepijnigd tot de dood.

IV. Hiermede gingen zij voor dit keer uiteen, en toen zij de volgende dag zich wederom verzamelden, vonden zij in de verhoorzaal midden op de raadstafel diverse opgerolde papieren, die zij ijlings open wikkelden, in de hoop iets van hun lasteraar daarin te vinden. Zij waren echter niet weinig onthutst, toen zij in een daarvan een optekening gewaarwerden van de personen die lange tijd geleden in geheime vertrouwelijkheid met mevrouw Samis geleefd hadden. Ja, zelfs diegene werd er aangeduid, die nog de afgelopen nacht de waskaars[37] voor haar bed had gehouden. In het andere was nog een spotschrift, op de gezamenlijke raadsvrouwen gemunt, waarvan de inhoud ongeveer aldus was:

Ach, gij vrouwen, wees toch stil,
Gij moogt u anders zelf verraden.
Doet gij wat de hoer wil,
Zal men u ook hoeren noemen.

[36] Lees: ‘met de gedachte belastten’.
[37] “Wachsstock”. Feitelijk een schroefvormig gedraaide waskaars in een houder.

Hoerenzooi
Wil in rozen van wellust baden,
Bij de rijken[38]
Zal men u als iets anders kennen.
Vrouwen zijn vol kwade list.
Daarom zeg ik, dat, naar ik meen
U voor
Geen haartje beter bent.

Hier gold, dat het lachen moest worden verbeten. De vrouwen vergaten de harde beschuldigingen en vroegen er slechts naar, hoe deze briefjes in hun kamer waren gebracht. Crumpificus bezwoer bij zijn baard dat hij er niets vanaf wist. Tot slot hielden zij het voor het beste, aangezien alleen zij dit hadden gevonden en het niet aan alle mensen bekend was geworden, om het te verzwijgen, niets ervan te gedenken, doch zich te houden alsof zij niets gevonden hadden. Anders mocht zo'n verwaande kerel hen allen met de waarheid in geroddel brengen, wanneer men openlijk navraag bij hem deed. Zij hoopten door hun stilzwijgen de muizen onrustig te maken, zodat zij zichzelf zouden aangeven. Dan zouden zij hen wel even de weg naar het muizengat wijzen.

V. Daarop werd aangekondigd, dat wanneer iemand iets klachtwaardigs had aan te brengen, men thans kon binnentreden. Crumpificus bracht allereerst een Vestaalse maagd binnen, die haar sneeuwwitte handen wrong, en van wenen nauwelijks het gezicht kon opheffen en nog veel minder kon spreken, en door de vrouwenraad met verwondering en medelijden werd aangekeken.

VI. Wij zullen haar een tijdje laten wenen, en ondertussen hier een kleine zijstap maken, om te beschrijven wie de Vestaalse maagden geweest zijn. De Romeinen hadden namelijk onder andere goden die zij aan de Grieken ontleend hadden. Daaronder ook de godin Minerva, die de vrije kunsten onder haar toezicht had en aan wie een godsdienst gewijd was, doch

[38] "Im Pfeffersack".

met het onderscheid dat de Romeinen - om deze godin des te beter te bedienen - onder koning Numa Pompilius diverse Vestaalse maagden erbij verordineerden. Dezen vertrouwde men het geheimste en heiligste toe, aangezien zij vóór de bouw van de stad Rome reeds de godin Vesta gediend hadden, en wegens hun zuiverheid hoger dan andere dergelijke geestelijke personen geacht werden. Want zij werden, zoals zij uit het moederlichaam kwamen, aan deze dienst gewijd, moesten eeuwige kuisheid aanhouden, en als eentje er tegen handelde, werd zij zonder dralen levend begraven. Gans Rome treurde lange tijd, alsof zij daardoor hun goden had beledigd of anders-zins iets groots hadden verloren. Toen dan ook de oproerling Amulius van koning Numitor het rijk afhandig maakte, stiet hij diens enige dochter in dit Vestaalse klooster, opdat niet een erfgenaam van haar geboren zou worden die bij hem iets kon vorderen. Toen zij echter desalniettemin - op welke wijze het zich heeft toegedragen, wil ik anderen laten geloven wat zij willen - op eenmaal twee knapen gebaard heeft, zou hij hen ook levend begraven hebben en de kinderen in het water hebben geworpen. Het overige behoort tot de wereldlijke geschiedenis. Wij keren thans wederom terug naar onze Vestaalse maagd die in overeenkomstig gevaar was geraakt.

VII. Ach!, barstte zij eindelijk los: Wat ben ik een ongelukkig kind en hoe moet ik onschuldig lijden. Mevrouw de presidente monterde haar op, opdat zij zou vertellen wat voor een steen haar op het hart lag. Die moest toch wel op te tillen zijn. Ach!, sprak zij: Toen ik nu al weer ettelijke maanden geleden voor de stad ging wandelen, werd ik door twee personen met geweld weggevoerd naar een tuin, waarin keizer Heliogabalus was. Ik mag niet zeggen wat hij met mij deed. Maltaschia vroeg: Wat deed gij dan met hem? Zij antwoordde: Wat hij wilde hebben, want hij zei, dat hij alles mocht doen wat hij wilde. Ik moest daarop nog verscheidene maanden in zijn paleis in een afgesloten kamer doorbrengen, waarin hij mij soms bezocht. Toen ik echter wederom naar mijn klooster terug

werd gelaten, wilde men mij niet binnenlaten zonder dat ik vooraf zwoer dat ik mijn gelofte niet had gebroken, doch ten tijde van mijn verblijf niets anders had gedaan dan de baard van Heliogabalus kammen, zoals ik voorwendde. En aangezien ik dat niet kon, wilden zij mij levend begraven. Daarom ben ik ontweken en kom ik hierheen om hulp, want ik heb er niets aan kunnen doen. Maultaschia zei: Dat moet bestraft worden. Clara was van mening: Dat zal hier niet lukken. Wij mogen niet diegene iets opleggen van wie wij al onze macht hebben. Hier moet door de vingers worden gezien. Wil onze regering lang staan, dan moeten wij leren te stellen en te verstellen, anders slaan wij in één keer de bodem uit het vat. Ja[39], zei Maultaschia, wanneer wij spoedig aanvangen door de vingers te zien, zal men ons spoedig nauwelijks meer over de schouder aanzien. Lupa droeg aan, dat zij over de kwestie reeds geheim bericht had ingewonnen. Zij was de afgelopen nacht bezocht door de kamerdienaar van de keizer, die haar openbaarde, dat zijn heer bij deze maagd goddelijke kinderen had willen verwekken. Doch aangezien hij na zoveel maanden niets met haar had kunnen uitrichten, was zij weer weggelaten, onder de troost dat het wel niet zou gebeuren. Mevrouw de presidente sprak: Dat is goed, wanneer men op die wijze alles kan onderzoeken. Doe gij vrouwen het maar ijverig, dan hoeven wij niet allemaal eerst overal berichten te laten binnenhalen, doch kunnen meteen de uitspraak geven. Deze kwestie is dankzij deze wet gemakkelijk te verhelpen, die ik hier zal geven. Namelijk, wanneer een vrouwspersoon uit goede bedoeling met een man iets van doen heeft, en zij krijgt daar kinderen van, moet zij deswegen niet bestraft worden. Krijgt zij er geen, dan moet deze liefdesdienst niets schaden aan haar maagdelijkheid en kuisheid. Daarmede werd besloten om voor deze Vestaalse maagd een nieuwe geboortebrief uit te vaardigen, met de inhoud: Wij, presidente en raadsvrouwen in vergadering bijeen, hebben de huidige Vestaalse maagd en haar situatie voor het gerecht onderzocht,

[39] Lees: ‘Ja hoor eens,’.

en bevonden dat zij als een reine maagd moeten gelden. Wie hiertegen iets mocht willen uitspreken, zal zich onze ongenade op de hals halen, en bovenmate besproken worden. Gegeven op de dag van Venus, ofwel de 4e april. Zodra dit gezegeld en ondertekend was, werd het aan de jongedame - die ondertussen van een paar schaaltjes chocolade was voorzien - overhandigd. Dit moest zij haar kloosterzusters voor de neus houden. Dan zouden zij moeten zwijgen.

VIII. Dat was spoedig geschied, sprak Maultaschia. Zo kunnen wij velen in één dag aan brood helpen. Ei, antwoordde mevrouw Samis, als anderen die niet met zovelen zijn als wij, uit staljongens ridders kunnen maken, waarom zouden wij dan niet een reine jongedame kunnen maken? Dat zou voor ons een schande zijn.

VIII. Das war bald geschehen, sprach Maultaschia, so können wir vielen in einem Tag zu Brod helffen. Ey antwortete Fr. Sämis, können andere, die nicht so viel sind als wie wir, aus Stall-Jungen Ritter machen, warum solten wir nicht können eine reine Jungfer machen. Das wäre uns eine Schande.

IX. Daarop traden twee vrouwen binnen. De ene heette Lucia, lang van gestalte, doch mager en met een heldhaftig gelaat en daarenboven bijzonder kostbaar gekleed. De andere was Blanca, van middelmatige grootte, goed gebouwd, met een liefelijk gelaat, doch niet zo kostbaar gekleed. De eerste deed de voordracht, namelijk hoe zij met deze andere vrouw onenigheid had en een gerechtelijke uitspraak verlangde, die vóór de andere de voorrang zou moeten hebben. Namelijk, omdat zij met haar wagen op straat elkander waren tegengekomen. Blanca heeft niet voor haar willen uitwijken. Oordeelt gij thans, sprak Lucia. Ik ben uit een Romeinse raadsheer geboren, en kan vijftien

voorouders van vaderlijke en moederlijke zijde aanvoeren die allen ridder en schatmeester zijn geweest. Deze Blanca echter is pas door huwelijk met een Romeinse ridder tot deze waardigheid geraakt, terwijl zij daarvoor toch met de el heeft gemeten en mij zelf vaak punten[40] heeft verkocht. Niettemin wil zij niet voor mij uitwijken en beweert, dat zij thans net zo goed is als ik. Onze mannen staan weliswaar in dezelfde ambten, doch ik ben toch van betere afkomst. Blanco beweerde, dat zij haar man niet mocht beschimpen - van wie zij deze eer had - en verlangde dus wat haar toekwam. Haar man stond nu met Lucia in gelijke waardigheid. Mevrouw Samis zei: Ja, dat is zeer redelijk. Lucia repliceerde, dat Blanca haar man bovendien nog een nieuwbakken ridder was. Blanco sprak: Dat is waar, alleen gelooft hij ook, dat hij zich door verdienste heeft opgewerkt; en zichzelf zo goed dunkt als de vijftiende oervader van Lucia, die zich als eerste had gepresenteerd, doch beter dan de veertien volgenden, die met de vederen van hun stamheer pronkten. En dus kon zij Lucia niets toegeven. Ja, wanneer men het precies onderzocht, was het nog maar de vraag wie van hun beiden de beste oorsprong had. Want het is bekend, dat mijn vader uit Schotland geboortig was, en door keizer Severus[41] op de Engelse grens gevangen en hier naartoe was gebracht, waar hij niets anders wist aan te vangen dan door handelen zijn huis te besturen. Aangezien hij enig zoon was, moest hij noodwendig van een ridder afstammen, want het is bekend dat er in Schotland een wet is, dat de koning de ridders, en de ridders degenen van de burger- en boerenstand de bruid presenteren. Wanneer ik echter bedenk, wat zich met mevrouw Lucia haar grootvader heeft toegedragen, waarvan alle kinderen op straat fluiten: o, ik mag het niets eens zeggen ... Hier viel Reinemunda in de rede en sprak: Het is echter ook waar, mevrouw Lucia, slechts hier onder ons vrouwen gesproken, dat uw grootvader

---

[40] “Spitzen”. Het lijkt hier om een textielproduct te gaan, dat ook elders genoemd wordt.
[41] Vermoedelijk Septimius Severus, 145-211 n. Chr.

naar de verklaring der artsen van wie hij zich bediende, onbekwaam is geweest voor de huwelijkse staat. Omdat hij grote middelen had en die zijn naaste verwanten niet gunde, verdenkt men hem er sterk van, dat hij zijn sterke rijknecht eenmaal zijn plaats heeft doen innemen, en omdat hij daaruit een zoon heeft verkregen, hem tot drinkgeld de vrijheid en een talent aan geld heeft geschonken, waarmede deze kerel zich vervolgens heeft blootgesteld en na de dood van zijn heer uit de school kan hebben geklapt. Wie wil iemand altijd verzekeren dat alle stamvaders waarmede sommigen naar voren komen, allemaal in de juiste volgorde op elkaar gevolgd zijn, en dat door niemand anders een doorhaling door de stamboom is getrokken? Men doet er het beste aan, dat men niet ver teruggaat, om veel getwist te vermijden, en men moet er slechts op toezien, wat een persoon tegenwoordig is. Wanneer een vrouwspersoon net als andere eerlijke lieden ter wereld is gekomen, moet zij als volwaardig[42] aangenomen worden. Clara bracht in, dat wanneer verder twee personen van dezelfde stand zijn, diegene voorrang heeft, die de waardigheid het langste heeft bezeten, en of dat ook hier niet kon gelden. Lucia sprak: Onze beide mannen zijn tegelijkertijd door de keizer heel onlangs tot hun waardigheid verheven geworden. Rosina zei: In dergelijke gevallen wordt goed gehandeld, wanneer diegene die de andere aan verstand overtreft, door de anderen als een moeder moet worden beschouwd en haar enige ruimte wordt gegeven[43]. Mevrouw Samis stemde in met dit oordeel, en legde de beide dames op, om samen uit te zoeken wie het grootste verstand had. Die zou ook de rang[44] moeten krijgen. Vandaar moesten zij raden, of eenieder moest treffen, wat de ander dacht. Blanca sprak: O, ik kan mij dat wel inbeelden. Mevrouw Lucia zal bedenken: heeft de koekkoek mij met een rijk man

[42] “gültig”.
[43] “und ihr etwas nachgegeben würde”. Vertaling onzeker. ‘Nachgeben’ heeft vele betekenissen.
[44] Lees: ‘voorrang’.

opgezadeld?[45] Lucia riep daarop: Niet goed getroffen, want ik dacht: ik wou, dat al dit handelstuig in de Tiber lag. Mevrouw Samis stelde, dat dit op zijn minst tamelijk nauwkeurig geraden was. Zij moest nu zien, of zij de gedachten van Blanca beter kon ontdekken. Lucia zei: Ja, wat zal zij anders bedenken, dan wat de jongen van de goudsmid dacht? Hierom lachten alle vrouwen een aardig tijdje. Daarop nodigden zij Blanca uit om te bekennen of het ook zo was. Zij sprak: Neen, want ik dacht: wanneer dat handelstuig allemaal in het water lag, zoals zij dacht, dan zou zij geen reden hebben om zich erom te bekommeren wanneer en waarvan zij mijn vader de jurk wilde betalen die zij thans aan het lichaam heeft. Zij heeft mij zelf op de gedachte gebracht, en ik was verschuldigd om het uit te spreken, want anders had ik het nog gaarne verbeten. Na veel wassen werd hun tenslotte de conclusie gegeven, dat - aangezien geen de ander ook qua verstand iets wilde toegeven - zij in gelijke rang moesten staan. Daarom moesten zij zich echter hoeden, dat zij niet op een plek bijeen zouden komen waar zij hierover konden gaan twisten. Zouden zij zich echter toevallig op straat met de wagen tegenkomen, dan moest ieder haar wagen omkeren en terugrijden naar waar zij vandaan waren gekomen.

X. Over dit voorval[46] zouden sommigen kunnen aarzelen en zich afvragen of het ook mogelijk was, dat het kon geschieden wat de vrouwen hier over de geslachtsregisters hadden uitgesproken. Van Schotland zou het kunnen kloppen, want koning Ewenus III had zodanige wetten ingevoerd. En meer dan duizend jaar daarna heeft de gemalin van koning Milcolumb III, aangezien hij haar te veel liet verdragen van wat haar alleen toebehoorde[47], van hem verkregen dat deze wetten in zoverre gemilderd werden, dat eenieder zijn bruid met een stuks geld kon vrijkopen. Dat evenwel ook in diverse geslachten door-

[45] “hat mich der Cuckuck mit einem Pfeffersack behänget”.

[46] “Begenheit”. Bedoeld zal zijn: ‘Begebenheit”.

[47] “weil er ihr zuviel von dem vertragen muste”. Onduidelijk.

halingen worden gevonden, kon men met veel voorbeelden bevestigen. Het merkwaardigste mag wel de laatste Castiliaanse koning Hendrik IV betreffen, die - om te verhoeden dat zijn erfenis aan de Aragoniërs zou toevallen - een bediende genaamd Bertrand bij zijn gemalin legde, en hem daarom tot graaf maakte, omdat hij hem aan een dochter had geholpen.

XI. Op een andere keer kwam mevrouw Adelgunda, wier man een raadspositie bij het hof had. Zij legde aan het vrouwenparlement voor, dat zij zojuist van haar man had ervaren dat sommigen aan het hof zich onder elkaar hadden verzworen om de keizer dood te slaan, aangezien zij zich misnoegd voelden over de verderfelijke regering, want alles ging verkeerd toe en de vrouwen hadden de belangrijkste macht in handen. Daarom had zij het op de passende plek willen aanbrengen, opdat men bijtijds preventief kon optreden. Hierop werd zij allereerst door alle vrouwen wegens haar trouw geroemd, en daarna ook gevraagd, of de man haar meteen alles openbaarde wat hij wist of ervoer. O ja, sprak zij, ik zou hem danken[48] wanneer hij mij iets zou verzwijgen.[49] Zodra hij naar huis komt, mag hij mij geen beetje aangrijpen voordat hij mij alles geopenbaard heeft wat hij aan nieuws weet. Ik kan het meteen aan hem zien wanneer hij met iets naar buiten wil komen. Dan trek ik slechts een zuur gezicht en dan breekt hij los met alles wat hij op het hart heeft, opdat ik maar weer een vriendelijk gezicht trek. Samis sprak hierop, dat de andere vrouwen het moeten horen. Ziet uw mannen, ga bij mevrouw Adelgunda in de leer, dan zal ons niets verborgen blijven en wij zullen fortuinlijk kunnen regeren. Zij bedankten haar allemaal, en aan haar werd de eerste raadsvrouwenzetel beloofd die in het vrouwenparlement zou vrijkomen. Daarop nam mevrouw de presidente het op zich, dat zij de keizer van dit alles bericht zou

[48] “ich wolte es ihm dancken”. Vermoedelijk is bedoeld: ‘betaald zetten’.
[49] Onduidelijk.

geven, om de kwade vervolging te voorkomen waarvan hun ganse welvaart afhing.[50]

XII. Laurenca was nu de eerste die hierna werd toegelaten. Deze bracht klachten in over haar man die zij onlangs genomen had. Het was hem bevorderlijk geweest dat hij door haar, als de voormalige kamerjonker van mevrouw Samis, tot vrouwelijke[51] parlements opperhof-, mond-[52] en lichaamskleermaker was aangenomen. Zij was onder voorname lieden geweest, en wilde aldus ook door haar man op deze voet worden gehouden. Hij had het echter onjuist begrepen, en haar talloze keren met de algemene arm afgemeten. Daarom zocht zij thans hulp om hem tot de verschuldigde gehoorzaamheid te brengen. Men liet direct haar man oproepen. Deze werd ervan beschuldigd dat hij zijn vrouw niet aan zijn rechterzijde wilde laten lopen; dat hij haar, aangezien zij haar meegebrachte sjerp had gescheurd[53], geen ander wilde kopen; dat hij zijn vrouw - die men hem uit genade had gegeven en hem daardoor tot een man had gemaakt - niet wilde volgen, doch haar daarenboven nog had geslagen. Zijn verantwoording was, dat hij een kleermaker was, die geen degen draagt. Daarom hoorde zijn vrouw aan zijn linkerzijde. Zij is thans de vrouw van een kleermaker. Die mocht niet langer kostbare kleding dragen dan die meeging welke zij als geschenk had gekregen. De naald leverde niet meer op, en de hel bracht nauwelijks zoveel geld[54] op om zich tegen de hitte te verweren. Had zijn vrouw haar sjerp niet steeds omgehangen wanneer zij naar de kerk, naar de tuin, naar de kermis, naar de dorpen en naar de dans was meegegaan, dan was die zo gauw niet vergrepen geweest en nutteloos geworden, en had zij er levenslang genoeg aan gehad. Waar zouden zij toch eindelijk deze sloerie kwijt zijn geworden, wanneer mevrouw Samis haar

---

[50] Onduidelijk.
[51] Lees: ‘voor de vrouwen’.
[52] Onduidelijk.
[53] “zerbrochen”. ‘Breken’ past niet in dit verband.
[54] “Zapfen Geld”. Onduidelijk.

niet had weggehaald en een eerlijke vrouw uit haar had gemaakt? Als zij daarom niet wilde volgen, moest hij haar daartoe met slaan vermanen. Bij deze verantwoording verging bij de vrouwen het geduld, omdat hun cliënt zoveel woorden maakte. Doch aangezien zij het er niet over eens konden worden wat hij met de degen wilde zeggen, en hem niettemin niet wederom het woord wilden verlenen, moest Strackle verschijnen, als degene die naar hun mening het meeste van de degen begreep, aangezien hij een grote degen droeg. Hem werd gevraagd wat hem dunkte. Wanneer twee personen als man en vrouw met elkander gingen, wie had dan de opperste plek? Hij sprak: Die, welke door de man wordt ingenomen, heb ik altijd horen zeggen. Zij vroegen verder, waarom de mannen de degen toch aan de linkerzijde hangen. Hij antwoordde: Omdat in de linkerzijde de moed zit, en de degen dus de hem passende ereplaats moet innemen. Het staat bovendien ook gemakkelijker tegenover de rechterhand. Verder vroegen zij, waarom de mannen de vrouwen aan hun[55] rechterarm plegen te begeleiden. Omdat zij zich anders nergens laten heensturen, wanneer zij niet naar achteren bijbuigen, antwoordde hij, want wanneer men hen aan de linkerkant zou hebben, zou daardoor de degen door de schort bedekt en afgedekt worden. De vrouwen waren met dit antwoord, dat hun zo vierkant voorkwam, slecht tevreden, lieten hem wederom wegtreden en gaven zonder verder bedenken deze beslissing. Dat voortaan de rechterhand de fatsoenlijkste leek, de opperste plek was, en te allen tijde aan het vrouwelijke geslacht toekwam. Verder, dat wanneer een man voor zijn vrouw niet genoegzaam sieraden kan kopen, zoals zij verlangt, het de vrouw dan niet verhinderd kan worden om alles wat zij voor zichzelf kan verdienen, aan fraaie kleren te besteden, aangezien een vrouw nimmer zó fraai uitgedost kan worden, dat men niet altijd nog iets meer aan haar kan toevoegen. Hiervan werd aan de hofkleermaker een afschrift gegeven en daarbij werd duidelijk gemaakt, dat hij zich daarnaar moest richten en

[55] Lees: die van de man.

zijn vrouw moest volgen. Wanneer er nog meer klachten zouden komen, zou hij tot straf op een geit ruggelings door de ganse stad geleid en gemondorgeld worden.

XIII. Een hofmeesteres kwam met haar dochter en klaagde, dat deze ervan verdacht werd dat zij zwanger was, doch zij mocht geen persoon noemen, omdat zij hem al geaccepteerd had. Nu hoopte zij, dat de gezamenlijke, veelvuldig gunstige vrouwenraad haar - gezien de omstandigheden die daarbij waren - in genade zou aanzien, zodat zij daarom voor niemand te vrezen had. Alleen waren de Romeinse jongelingen zo vervelend geworden, dat zij dit, wanneer het bekend werd, als een schandvlek zouden willen uitleggen. Want wanneer het kind daarna niet uitgehuwelijkt kon worden, had haar gehele geslacht - dat alle dochters nog altijd aan de man had gebracht - daar schande van. Maultaschia speelde op: O, daar hebben wij middelen voor. Wij kunnen voor haar een nieuwe geboortebrief uitvaardigen, en dan kan niemand mopperen. Mevrouw de presidente echter sprak: Ja, dat doen we, alles in de juiste orde, opdat er niets verkeerds ontstaat. Wij zullen haar eerst een vrijbriefje voor haar dochter geven, dat zij een officiersvrouw is. Daarmede kan zij naar een onbekende streek reizen en het kraambed houden. Wanneer zij dan terugkomt en het kind heeft achtergelaten, moet haar ook de geboortebrief worden gegeven. Niemand mag die herroepen. Lupa stelde voor, of het niet raadzaam was om een stapeltje van zulke geboortebrieven op voorraad te vervaardigen, aangezien zij die wel veel nodig zouden hebben. Dan konden de mensen spoedig afgezonden worden, opdat hun de thee niet koud zou worden die zij allemaal genoten voordat zij uit elkander gingen.

XIV. De klagende partijen mochten geen leges betalen. Aangezien echter bij de regering ook kosten gemaakt werden, wilden zij een belasting opbrengen waarvan de armen bevrijd werden, doch de vrouwen alle kwartalen konden betalen. Nu werd niet een bepaalde som benoemd, doch wie het meeste gaf, werd voor het verstandigst gehouden, aangezien dit geld door

kunstgrepen[56] aan de mannen ontvreemd moest worden, waaruit zou blijken wie het gewiekst was geweest.

XV. Bij het eerste kwartaal kwam er meteen geld in overvloed, en alles werd opgeschreven van wat eenieder inbracht en hoe zij het aan de man had onttrokken. De ene beweerde, dat zij al het geld bij de bedienden invorderde, die het het huis uit moesten dragen om iets te schenken of te kopen, waarvoor zij dan moesten borgen.

De tweede zei, dat zij iedere nacht een tiende uit de zak van haar man wegnam. De derde, dat zij alle sleutels had. Daardoor hoefde de man niet te vragen hoeveel zij wegnam, of waar het vandaan kwam. Dit beviel de vrouwenraad het meeste, en zei: Zo moesten alle mannen jegens de vrouwen zijn. Ondertussen moeten de vrouwen, aangezien wij het doorgaans daartoe nog niet zullen brengen, zich verlaten op hun listigheid en het op andere wijze proberen. De vijfde vertelde, dat zij de man zo nu en dan wat afbedelde, en hem wijs maakte dat het hier of daar voor was. Een ander sprak: Ik geef de man geen goed woord. Ik verdien meer in één nacht dan hij in veertien dagen. Daarvan kan ik rijkelijk belasting geven. Dit wilde men niet aannemen, want men gaf haar tot antwoord dat hetgeen zij verdiende, zij aan kleding moest besteden. De belastinggelden moesten uit de geldbuidel van de man worden voldaan. Weer een ander vroeg om vrijwaring van haar belasting, aangezien zij niet wist waar zij het geld vandaan moest halen.

Haar man zou haar een schaapshouderij hebben gegeven. Daarvan moest zij alles aanschaffen wat zij nodig had, terwijl voor het overige alles voor haar zodanig was afgesloten, dat zij geen heller[57] kon opbrengen. Bij haar man mocht zij niet meer slapen en dus kon zij ook niet bij zijn broekzak komen. Hij was zo’n gierige hufter[58], dat hij ook haar dienstmeisje onlangs de dukaten heeft laten teruggeven die hij haar in het donker per

[56] “Practickgen”.
[57] Bepaalde munt.
[58] “Filtz”.

abuis gegeven had, en in plaats daarvan heeft hij haar enkele groschen[59] gestuurd. Wat hij verder maar kon opbrengen, stopte hij een bepaalde deerne toe, die hij om haar te kussen in huis hield. Nu had zij[60] het hem weliswaar in die aangelegenheid betaald gezet en een bediende aangenomen, die haar de behulpzame hand moest bieden bij datgene wat haar man haar onthield. Wilde zij evenwel hebben dat hij haar trouw zou blijven, dan moest zij hem alles toestoppen wat nagelloos[61] was. Haar schaapshouderij bracht nauwelijks zoveel op als deze behoeftige zwartkop verzoop, en vaak moest zij de galons van haar kleren afsnijden, opdat haar courtisane[62] ze te gelde kon maken en zich kon kleden. De gezamenlijke vrouwenraad betreurde weliswaar de ellenden van deze vrouwen, doch konden hen niet loven, omdat zij aan een courtisane geld toe hadden gegeven. Want men moest vrezen dat dit uiteindelijk mode kon worden. Daarom gaf men hun de raad dat zij deze praktijken zouden afdanken. Er waren vast wel mensen te vinden die hun geld wilden geven, wanneer zij slechts hun gunst in de kraam zouden leggen en veilen, of aan de meestbiedende zouden verkopen. Daardoor zouden zij in de toestand komen om voortaan hun belasting op te brengen, waarvan zij voor dit keer zouden worden vrijgesteld.

XV[63]. Op een dag kwamen twee jongedames met groot misbaar naar de raad gelopen, en schreeuwden allebei om hulp. Samis beval hen te zwijgen, en de ene na de andere moest haar toestand vertellen. Flora, heette de ene, vertelde dat zij sinds diverse jaren een fraaie Romeinse jongeling tot haar schat had gehad, en met hem zo vertrouwelijk had geleefd, dat er niets meer ontbroken had dan dat zij volledig konden trouwen. Nu was deze andere, die zich Livia noemde, onlangs in een

[59] Bepaalde munt.
[60] Hier lijkt het weer om de vrouw des huizes te gaan.
[61] “nagellosz”. Onduidelijk.
[62] Lees: ‘minnares’.
[63] Het origineel vermeldt dit nummer ‘XV’ per abuis twee keer.

vergadering hem gewaargeworden en op hem verliefd geraakt. Zij had hem veel geliefkoosd en gaandeweg geprobeerd hem naar zich toe te trekken. Omdat hij er echter niet om die reden vanaf kon zien om mij, zoals eerst, toe te spreken, liet Livia mij zeggen dat ik bij haar moest komen voor de stad in haar tuin. Zodra zij mij bemerkte, reikte zij mij een dolk en hield er een voor zich, zeggende: Nu zullen wij zien wie van ons beiden voor Lelius, die de naam van mijn liefste is, over zal blijven. Daarop ging zij op mij los. Ik weerde mij echter dusdanig, dat wij beiden slechts een weinig geschampt of verwond werden. Livia bekende, dat het zo was. Alleen had Lelius had tenslotte het huwelijk beloofd, en Flora had inspraak willen hebben. De beslissing was, dat beiden gestraft moesten worden en nimmermeer gehuwd, doch naar het Vestaalse klooster gestuurd werden. Maultaschia sprak, dat men hun dan eerst een geboortebrief moest geven. Anders zouden ze niet aangenomen worden. Lupa meende, dat dat best zou kunnen, doch dat men hen daaraan moest helpen, ook al zijn het openlijke hoeren. Anders zouden zij het vrouwelijke geslacht nog meer beledigen. Daarop werd een wet gemaakt, dat een vrouwspersoon nimmermeer op mannen moest uitgaan of daarnaar vragen, doch moest wachten totdat er een komt en met alle respect naar haar dingt, en ook beëdigt dat hij de vrouwelijke voorrechten op geen enkele wijze wil verkleinen.

XVI. Op een andere keer kwam mevrouw Caranea klagen, dat - toen zij de vorige avond laat uit de vergadering naar huis was gereden - de poort gesloten was geweest, en ook dat door haar man bevolen was dat die pas overdag geopend moest worden. Daardoor had zij de ganse nacht op straat rond moeten rijden. ’s Morgens had de man haar niet alleen verweten dat zij een uur over tijd buiten was gebleven en eerder thuis had kunnen zijn, ongeacht of zij in de komedie of opera of op het bal, of op een wandeling of in de vergadering geweest was. Doch hij heeft haar ook uitgekleed en met een riem zo geslagen, dat zij nauwelijks kon zitten. Hierop gingen de vrouwen

beraadslagen wat zij toch moesten doen, opdat zij de mannen tot betere gehoorzaamheid kregen. Er kwamen immers dagelijks dergelijke klachten binnen en het ergste was nog, dat zij de mannen niet konden dwingen om voor hun gerecht te komen. Maultaschia voerde wederom het woord, zeggende: Wij moeten hen met verstand verslaan en hun tonen, dat hun weder-spannigheid hun niets goeds zal brengen. Samis oordeelde, dat men hen de ernst moest laten zien. Daarom moest iedere vrouw voortaan ertoe gehouden zijn, om telkens wanneer haar man haar niet wilde volgen, of haar slecht bejegende, hem wederom een streek te leveren, net zolang tot de mannen tam waren gemaakt en beter op gaven[64].

XVII. Deze wet heeft menigeen de hals, menigeen zijn vermogen, menigeen zijn eer gekost, en zou met vele duizenden voorbeelden bewezen kunnen worden, wanneer tijd en ruimte het toestonden. Slechts een enkel wil ik hier vertellen, waaruit men zien kan hoezeer de mannen in het licht staan wanneer zij de vrouwen op de voeten staan. Frans I, koning van Frankrijk, was een zo verstandige en geslepen politicus als er maar eentje gevonden kon worden. Niettemin kwam hij door zijn eigen moeder Aloysia in de onzekerste toestand omdat hij haar niet wilde volgen, en hij zijn maîtresse Francisca - die zij om vele redenen niet mocht - niet wilde afdanken. Toen hij dan ook zijn generaal Lautereck naar Italië stuurde om het hertogdom Milaan in te nemen, en tegen de keizer[65] te beschutten, die evenwel de broeder van Francisca was, zo moest hij ook mede boeten. En aangezien hij aanvankelijk het zijne gedaan had, raakte tenslotte het geld op dat hem was toegestuurd en door de moeder van de koning was opgevangen. Daarmede kon hij zijn lieden niet betalen en ging het hertogdom daardoor verloren. Hij gaf de schuld aan de schatmeester. Deze gaf de koningin aan en stelde dat zij het geld had weggenomen. Deze ontkende alles en toonde valse kwitanties van Lautereck wegens ontvangen

[64] "bessers Rauffs gäben".
[65] Bedoeld zal zijn: keizer Karel V.

gelden, die zij zich door zijn secretaris had laten smeden. Daarmede stak Lautereck in louter drek. En toen de koning er zelf heenging om genoemd hertogdom wederom te veroveren, werd hij daarbij gevangen, en wel door hertog Karel van Bourbon, zijn eigen neef, die uit Frankrijk was gevlucht en naar de keizerlijken was overgelopen. Ook hierom, omdat hij net zo door Aloysia vervolgd werd omdat hij de door haar aangeboden liefde had afgeslagen, en zij hem om die reden zijn hertogdom wilde ontnemen. Indertijd ontstond het spreekwoord, dat een vrouw meer twijfelachtige handel kon bedrijven dan twee koningen wederom uit elkander zouden kunnen drijven.

XVIII. Aan dit enkele voorbeeld kan men zien, hoe behoedzaam men met de vrouwen moet omgaan, wil men anders zijn tijdelijke welvaart niet riskeren. En door deze wet, die de vrouwenraad ter gelegenheid van de klacht van mevrouw Larenca heeft uitgevaardigd, hebben zij zich in groot aanzien gebracht, net als door al de overige. Aangezien men indertijd ook in Rome aanving om de mannen allerhande twijfelachtig gedoe aan te kleven, werden de mannen van niets zo blij, als dat zij de vrouwen niet alleen om raad vroegen, doch ook vaker de ene of andere raadsvrouw in een wagen met vijf paarden bij zich lieten komen in vergaderingen, wanneer er maar iets belangrijks van staatszaken overlegd en besloten moest worden.

XIX. Dit mag men zich opnieuw niet vreemd laten voorkomen, aangezien wij zulks nog in onze wat nabijere tijden beleefd hebben. Door een vrouw was de genoemde koning Frans in groot ongeluk geraakt, en nadat hij zich uit de gevangenschap had los gekletst, twistte hij zich weliswaar daarop nog verscheidene jaren met de keizer, doch uiteindelijk werd een vergelijk tussen hen beiden door twee koninklijke dames[66] afgesproken en tenslotte in Cambray in het jaar 1529 volledig gesloten, hetgeen daarom nog de vrouwenvrede[67] wordt genoemd.

[66] Te weten: Louise van Savoy en Margaretha van Oostenrijk.
[67] De ‘Paix Des Dames’.

XX. Toen nu in die zin de vrouwen hun hand volledig mede aan het roer hadden, brak er iets uit, dat hun spoedig alles ongedaan maakte. Vele mannen die de heerschappij gewend waren, vonden het namelijk onverdraaglijk om hun vrouwen dusdanig in handen te zien, en zonnen daarom dag en nacht op middelen hoe zij de goede acceptatie van de vrouwelijke hoogheid de voet dwars konden zetten, en hen daarover laten struikelen. Er had namelijk een raadsheer te Rome zijn vrouw zo trouwhartig gemaakt, dat zij hem ook het allergeheimste wat zich onder de vrouwen afspeelde, openbaarde, hetgeen hem gelegenheid tot de volgende listige opzet[68] heeft gegeven. Hij onthulde het aan zijn collega's en voerde tot meerdere bekrachtiging van zijn voornemen het bekende politieke geheim aan. Wanneer men een gezelschap wil overweldigen, moet men de leden daarvan slechts tegen elkander ophitsen. Dan raken zij vanzelf in het net. Toen zij dit nu hadden goedgekeurd, lieten zij onderhand ruchtbaar worden, dat men te Rome een wet wilde invoeren[69] op grond waarvan iedere man ertoe gehouden werd om vijf vrouwen te nemen en te onderhouden, aangezien

---

[68] "Anschlag". De vertaling van dit vaker voorkomende begrip in dit werk is onzeker.

[69] Michael Maier beschreef iets soortgelijks, namelijk betreffende ene Papyrius, die verhinderde dat zijn moeder de geheimen van de Raad ontdekte. Het Latijn bij Maier geeft: "aut Papyrium, qui matri senatus Romani secreta aperire detrectauit": 'of Papirius, wiens moeder hem de geheimen van de Romeinse Senaat probeerde te ontfutselen'. Papirius gaf haar daarop valse informatie, namelijk dat de Senaat afwoog of het gunstig was voor de republiek om één man twee vrouwen te geven, of één vrouw twee mannen. De ochtend daarop toog zijn moeder met andere vrouwen naar de Senaat om het laatste te bepleiten, waarbij zij door de mand viel, omdat een dergelijk voorstel nooit aan de orde was gekomen. Zie Michael Maier, Silentium Post Clamores (De stilte na het rumoer), H. X, 1617. Zie mijn vertaling op www.archive.org.

men geloofde dat zij door hun heilzame handarbeid[70] een man genoeg brood in huis zouden helpen brengen. Alleen waren de vrouwen daarvan niet gediend. Zij stelden zich reeds van tevoren voor, wat dat voor een geruzie onder hen zou geven. Ach! riepen zij, aan deze aanslag is de lichtvaardige jongen, wiens naam niet eens door ons genoemd moet worden, enkel en alleen schuld, aangezien hij ooit, toen de mannen nog alleen regeerden, de vrouwen door dit verzinsel een lange neus heeft gegeven. Thans willen de mannen wederom actief worden. Wat moeten wij thans doen? Nimmer waren zij ijveriger naar de raad getogen dan thans. Ja, zij zaten vrijwel dag en nacht op het raadhuis en konden toch niets besluiten, aangezien zij reeds onder elkander elkaar zuur aankeken, en goed merkten dat twee of drie van hen dan één huwelijksbed zouden moeten delen.

[70] “Anschläge”. Vertaling onzeker. Mogelijk is bedoeld de eerste aanzet bij het opzetten van een breiwerk.

Het vijfde deel.
Over het verval van de vrouwenregering en hoe die wederom op te richten.

I. Zoals nu in die vorm onder de vrouwen alles in de grootste verwarring was, kon men te Rome doen wat men wilde, zonder vrees te worden verraden. Het duurde ook niet lang, of de samenzweringen braken los, keizer Heliogabalus werd jammerlijk omgebracht, en zijn lichaam werden nog vreselijker toegetakeld. Het gewone gepeupel liep naar het raadhuis van de vrouwen, sloeg deur en poort, vensters, haard en alle apparatuur aan stukken, scheurde de windmolen van de toren en de Omphale van de poort weg, en toen alles schoon uitgemest was, liet men de vensters met tralies ombouwen en veranderde het raadhuis thans in een vogelkooi, waarin al het vreemde gevogelte werd gedaan dat uit andere landen naar Rome gebracht werd.

II. Hierna zijn de tijden zo ongunstig geweest en de vrouwen in zulk een verachting komen te staan, dat zij zich bijna schuwden om zich in het openbaar te laten zien. Weliswaar klaarde de hemel voor hen zo nu en dan op, omdat zij hier en daar hun aanzien hebben laten gelden, doch het is nooit tot een ordentelijke regeringsvorm onder hen gekomen, en zij hebben slechts heimelijk hun rechten en vrijheden de een na de ander geloosd[71] en afgeschreven. Dat dit zo is, blijkt uit het handelen dat zij nog dagelijks aanrichten. Doch zij moeten daarbij onder het juk zuchten, en kunnen hun macht slechts op verborgen wijze zo nu en dan laten zien.

III. Nu heb ik reeds in het eerste deel aangevoerd, in welke mate een volledig exemplaar van het vrouwenrecht door zeldzame beschikking is teruggevonden. Wanneer het ook een dergelijk lot zou treffen als het wereldlijke recht overkwam, kwam het aan op een poging die van beide voor het algemeen het grootste nut zou verschaffen. Omwille van de algemene

[71] “gelernt”.

vrede zijn de vrouwen bereid om op veel punten iets toe te geven, en in het bijzonder de wet te laten schieten die hen oplegt zich op het mannenvolk, vanwege allerhande te maken verdorven handelwijzen, te wreken wanneer zij onder druk worden gezet, wanneer de mannen maar zo bescheiden zijn om hun vrouwen daarvoor de buidel te willen laten bewaren. Zodanig konden dan zo nu en dan academies voor vrouwen worden opgericht en met ijverige matrones bezet worden, die de jeugd het vrouwelijke recht inprenten, waarvan men mettertijd goede vruchten te verwachten heeft. Want het is wel duidelijk, dat zolang de vrouwenregering in Rome aan de gang was, er in de ganse wereld rust heerste. Aangezien dat echter zo onverantwoordelijk verwoest is geworden, is er op aarde ook geen vrede meer geweest. Daarom moet men hun wil doen; dan hebben zij geen reden om zulk een wanorde in de wereld aan te richten. Zij laten zulks aan het ganse mannelijke geslacht over
om af te wegen, wensen hun daartoe begrip
en slimheid, en bevelen zich aan bij hun
te vernieuwen welwillendheid.

E I N D E.